

СТ А Н О В И Щ Е

по конкурс за получаване на научно звание „доцент“
по ПН 1.2. Педагогика (Педагогическа социология, социална адаптация и дезадаптация)
за нуждите на Факултет по педагогика, обявен в ДВ, бр. 22 от 16. 03. 2021 година

Кандидат:

Гл. ас. д-р Силвия Върбанова Върбанова, катедра Дидактика, Факултет по Педагогика, СУ „Св. Климент Охридски“

Член на научното жури:

доц. д-р Траян Александров Попкочев

ПРОЦЕДУРА

В обявения конкурс за академичната длъжност „доцент“ участва само един кандидат – *гл. ас. д-р Силвия Върбанова Върбанова*. По процедурата няма нарушения. Кандидатът е представил необходимите документи съгласно Правилника за развитие на академичния състав на СУ и е допуснат до участие в конкурса.

Видно от приложената справка (Приложение № 12.CompletionMinRequirements.pdf) кандидатът изпълнява минималните национални изисквания по чл. 26 от ЗРАСРБ за заемане на длъжността доцент в област „Педагогически науки“, а по някои от показателите, например за цитиране на научни резултати и участие в проекти, осезаемо надвишава тези изисквания.

БИОГРАФИЧНИ ДАННИ И ПРОФЕСИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

Гл. ас. д-р Силвия Върбанова е завършила с отличие висше образование в СУ „Климент Охридски“, специалност „Педагогика“ с квалификация и педагог и редовен преподавател“ през 1981 година. През 2006 г. след защита на докторска дисертация на тема „Социално-педагогически проекции на диференциацията в средното образование“ с решение на ВАК придобива ОНС „Доктор“ по научна специалност „Теория на възпитанието и дидактика“.

Придобива допълнителни квалификации в областта на висшето и средното образование в курсове на университетите в Плимут и Дъблин.

През периода 1981-1982 е преподавател по *Детска и педагогическа психология* в тогавашния Полувисш институт за начални учители „Д-р Петър Берон“, гр. Шумен. От 1983 до 1986 е асистент по *Педагогика*, във Философския факултет на СУ. След това до 1989 година заема длъжността *старши асистент*, след което преминава на длъжност *главен асистент*.

Като преподавател в СУ води лекционни курсове и упражнения по дисциплините *Педагогическа социология, Общество и образование, Социална адаптация и дезадаптация, Управление на стреса в професионална (образователна) среда* в бакалавърски и магистърски програми на университета. Преподава в курсове и тренинги: за следдипломна квалификация, за новоназначени преподаватели в университета, за учители и директори по различни проекти. Те са тематично в областта на конкурса или имат отношение към нея.

Професионалното ѝ развитие е белязано с участие като преподавател и координатор в общо 9 проекта.

Участва в редколегията на два бюлетина на МОН: *Управление на средното образование* и *Управление на висшето образование*. Има експертиза като консултант по въпросите на социалната адаптация на зависими от наркотици в екип на медицински център „Хоризонт“.

НАУЧНА ПРОДУКЦИЯ

Публикациите на гл. ас. д-р Силвия Върбанова са 35 (приложение 10 А), от които за участие в конкурса след придобиване на ОНС „доктор“ тя селектира 20 (приложение 10В SelectedPublicationsList.pdf). Тяхното разпределение е следното (Таблица № 1):

Таблица 1.
Разпределение на публикациите на гл. ас. д-р Върбанова (прил. 10 В)

Вид на публикациите	Брой	Забележка:
Монографии	1	
Книга	1	
Статии и студии с научно рецензиране		
Студии в годишници на СУ*	3	
Статии в реферирани и индексирани издания	3	В съавт. - 2
		На англ. език - 2
Статии и доклади в издания с рецензиране*	9	В съавт. - 1
		На англ. език - 2
Учебни пособия	3	6 теми
		На англ. език - 2
		* - нереферирани
Общо:	20	

Въпреки че представят аспекти от интересите на д-р Върбанова, поради това, че публикациите №№ 18, 19 и 20 от селектирания списък са конюнктивно с обучителен характер и от областта на дидактиката и мениджмънта в образованието, не попадат в обсега на конкурса, затова ги изключвам от рецензиране.

Тематично публикациите се отнасят към няколко области от сферата на обявения конкурс: 1) Социални и културни промени – социализация и идентичност - №№ 1, 3, 4, 6, 7, 8, 10, 13; 2) отношение родители-юноши, социализация – публикации 4, 14; 3) неравенства-диференциация в образованието – 2, 5, 6, 8, 13, 15, 17; 4) скрита програма в образованието – 9, 11, 15, 17; 5) качество на образованието и програми за обучение – 12, 16.

АВТОРСКИ ПРИНОСИ

От моя гледна точка виждам приносите на д-р Върбанова по начин, който до някъде се различава от представената от нея самооценка, доколкото ме интересува повече продуктивния завършек на изследванията и отколкото дейностно-процесуалното им представяне.

В тематичната област *Социокултурни промени-социализация, идентичност* основна публикация е монографията не тама „Индивидуалността в огледалата на постмодерното време“ (№1). Тук се обсъждат проблеми на Постмодерността но утвърдени авторитети като Д. Бел, З. Бауман, Жил Липовецки, Ж.-Фр. Лиотар, Жан Бодрияр, У. Бек, Фр. Фукуяма, И. Хасан и др. Разглеждат се процеси на социализацията и социалната адаптация, обсъжда се ролята на „стратегии за конструиране, поддържане и реконструиране на чувството за идентичност“ (означавани и като стилове – информативен, нормативен и дифузен), ролята на социокултурни структури на семейството и микросредата за формирането на идентичността, типични ценностни характеристики на социализацията и типични страхове на съвременните млади хора, включително и у нас, проблеми на успешната адаптация и ефективност, мрежата от фактори за социализация в Постмодерността (семейство, образование, скрита учебна програма, медии, връстници).

Някои от тези теми се обсъждат и в публикациите от тази група като: „Процесът на изграждане на идентичността“ (№3), „Юношите и стратегиите за контрол от страна на родителите им“ (№ 4), „Неформално и формално образование – ефекти на свързаността“ (№ 6), „School Adaptation of Roma Children“ (№ 8) и др.

Изследователският принос гл. ас. д-р Върбанова в областта „социокултурни промени – социализация, идентичност“ са от типа верификация и разкриване на нови факти и тяхната концептуализация в рамките на утвърдени научни подходи, а в някои случаи и подставяне под въпрос на вече възприети теоретични позиции. В този обхват попадат установеното намаляващо значение на социокултурни фактори от средата във формирането на идентичността и индивидуалността за сметка на личния избор и активност; за начина на контрол на родителите в отношенията им с юношите и за нарастващо във възрастта разбиране с бащите; за противоречието самооценка-самоефективност при юношите и удължената инфантилност поради свърхзагриженост на родителите; за скритите фактори на училищна дезадаптация и елементи от скрития учебен план в образованието; за повишаване на успеваемостта на ученици от циганския етнос в условия на смесени паралелки и подкрепа от помощник-учители от същата етническа група. Приносен момент в тази област има и адаптирането на метода на Безонски за изследване на социокогнитивната перспектива при изграждането на идентитета.

С посоченото тя обогатява фактичката научна база и спомага за научната дискусия в областта на педагогическата социология.

По същество втората тематичната област е посветена на осмисляне на практиката на отношенията родители-юноши - социализация в контекста на проведени емпирични изследвания.

Приносите на д-р Върбанова тук са от вида потвърждаване и пренос в сферата на родителско-възпитателните отношения на известни в областта на социалната и педагогическата психология резултати относно ролята на спонтанността в човешките отношения. В дискусията за стратегиите на контрол се аргументира становището да се избягват крайностите и шаблоните с извеждането и интерпретирането на факти в полза на умерения контрол и ролята му за изграждане на ценностна привързаност и личностна идентичност. Обоснова се тезата за известно освобождаване на юношеската социализация от твърдия институционален контрол за сметка на търсене на индивидуални траектории за личностно и познавателно развитие.

Констатира се и се предлага педагогически анализ на противоречието самооценка-самоефективност в контекста на социализацията и изграждането на идентитета на юношите.

За тематична сфера *неравенства в образованието* водеща се откроява публикацията „Различни и (не)равни в образованието“, базирана на докторската дисертация на д-р Върбанова, както и другите посочени вече публикации от тази област.

Приносите на кандидата тук са в широтата и задълбочеността на систематичното и хуманно осмисляне на различни проблеми и решения, които възникват от срещата на социално-етични очаквания за равенство на условия за достъп до качествено образование и индивидуалните и социокултурни различия, които бележат личностните усилия и постижения на обучаваните. Въз основа на задълбочен анализ се разглеждат такива явления в образованието като „култура на бедността“, „езиков код“, „сезонни различия“, „географски различия“, социален хабитус, детски културен капитал и др. Извежда се една типична постмодерна линия за необходимост от повишаване на социалната, икономическа и личностна ефективност на

образованието чрез инвестиране в търсене на модели и технологии за образование, което е по-близо до индивидуалността, без да се пренебрегва икономическата му ефективност.

Скритата програма в образованието у нас е слабоизследвана област, която попада в интересите на д-р Върбанова и към която тя показва широта и аналитичност.

Приносите тук са от типа систематизация и конкретизация към културен контекст. Доброто познаване на проблема ѝ позволява да систематизира аналитично, задълбочен и достатъчно ясно да представи такива аспекти от тази „програма“ чрез ефекти на дихотомичен език на оценяване от учителите, налагане на модел на единствено правилния отговор, страх от грешките, обезценяване на похвалите, разминаване в очакванията на учители и ученици.

АВТОРСТВО НА УЧЕБНИ ПОСОБИЯ

Гл. ас. д-р Върбанова участва в конкурса и с авторство на учебни пособия. В две от тях разработва теми, свързани с професионалното прегаряне на педагогически специалисти и управление на проекти (Прил. 10В, №№18, 19). В една от тях тематиката е фокусирана върху дидактическа проблематика (Прил. 10А, №№ 20). Независими от това, че обсегът на публикациите е встрани от тематиката на конкурса и е изключена от рецензиране и оценяване, от гледна точка на преподавателското поприще на кандидата, е важно, че тематиката е добре научно разработена и дидактически адекватно представена, тя очертава и по-широк кръг от научни интереси.

КРИТИЧНИ БЕЛЕЖКИ:

Въпреки че не се среща само при кандидата, употребата на понятието „саморефлексия (1; 31), е подвъпросно в етимологичен и познавателен аспект. Има публикации и в българската литература (И. Колева), които показват това. Препоръчвам прецизиране на неговата употреба.

В контекста на доброто познаване на проблематиката, в която работи д-р Върбанова, очертаването на противоречията и диалектиката на отражението на ред постмодерни процеси в образованието би спомогнало за избягване на реферативни звучения. Така например ред явления от постмодерността подхранват консервативни социални течения, които се отразяват в образованието чрез скритата програма, културния плурализъм се отразява като гносеологически релативизъм и подценяване на значението на научната истина.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Представените от д-р Върбанова резултати от изследвания в посочените области са нейно лично дело. Те я портретират като изследовател, който има приноси с характер проверка на установени и откриване, систематизиране и интерпретиране на нови факти; проблематизиране на установени теоретични виждания по отделни въпроси от социализацията и изграждането на идентитета на юношите; адаптиране и апробиране на методи на изследване. Учебната литература я представя като автор, който умее внимателно да превежда на дидактически език своите изследвания.

Нейните приноси намират признания в цитирането им от професионалната общност.

Всичко това ми дава основание да приема, че гл. ас. д-р Върбанова е изследовател с формиран профил и стил. С резултатите от продукцията си тя отговаря на изискванията за заемане на длъжността „доцент“ в ПН 1.2. Педагогика (Педагогическа социология, социална адаптация и дезадаптация).

2 юли 2021 година
Благоевград

Рецензент: .....
(доц. д-р Траян Попков)